

Temanotat

Aserbajdsjan: Den partipolitiske opposisjonen

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Aserbajdsjan: Den partipolitiske opposisjonen

SUMMARY

The political party opposition in Azerbaijan is weak and divided. There are several oppositional parties, but most of them have little or no influence on Azerbaijani politics. Many of them are based on a strong leader, and personal interests are often more important than ideology.

The parties have repeatedly tried to cooperate but with limited success. Different coalitions have appeared and disappeared. There have been both internal struggles in the parties and between the coalitions/parties. The most important coalition today is Public Chamber, which includes the two probably most important oppositional parties – Musavat and Popular Front. However, this coalition is dominated by the rivalry between the two parties. In spite of their stated ambition to unite behind a common presidential candidate at the presidential election in October 2013, the parties once again have not succeeded in this.

The opposition operates under very difficult conditions. Azerbaijan has an authoritarian government which lacks respect for fundamental human rights. There is for instance no freedom of speech, press and assembly. The police, court and other institutions are corrupt. The president has extensive power and the parliament is a rubber-stamp. The authorities do not give permission for demonstrations in downtown Baku. Illegal demonstrations will most often be dissolved by the police in a harsh way.

The traditional opposition is weak and in periods rather passive. Opposition politicians themselves explain this as caused by a repressive regime that harasses and suppresses the opposition.

The traditional opposition's weak position may have contributed to the appearance of a new type of opposition, namely Islamic groups and parties. They are often very well organized, receive financial support from abroad and they have a clear ideology. They are an alternative for people who are dissatisfied with the political, economic and social situation in the country. Azerbaijan today is a secular state and the Islamic groups are divided. Therefore it seems unrealistic in the short run that Islamic groups will manage to overthrow the regime and seize the power.

SAMMENDRAG

Den partipolitiske opposisjonen i Aserbajdsjan er svak og splittet. Det finnes en rekke partier, men de aller fleste er helt uten betydning i aserbajdsjansk politikk. Mange partier er bygd opp rundt en sterk leder, og personlige interesser spiller ofte en større rolle enn ideologiske føringer.

Partiene har gjort gjentatte forsøk på å samarbeide, men uten særlig suksess. Ulike koalisjoner har kommet og gått. Det har vært strid både mellom og innad i koalisjoner/partier. Den mest betydningsfulle koalisjonen i dag er Public Chamber, som rommer blant andre de to kanskje viktigste opposisjonspartiene – Musavat og Popular Front. Koalisjonen er imidlertid preget av rivaliseringen mellom disse to partiene. Til tross for en uttalt ambisjon om å samle seg om en felles presidentkandidat ved valget i oktober 2013, har partiene heller ikke denne gangen klart å enes.

Opposisjonen har svært vanskelige kår. Aserbajdsjan har et autoritært styre som mangler respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Det er for eksempel liten grad av ytrings-, presse- og forsamlingsfrihet. Politiet, domstolene og andre institusjoner er korruperte. Presidenten har stor makt, og parlamentet er nærmest et rent sandpåstrøingsorgan. Myndighetene gir i praksis ikke tillatelse til demonstrasjoner i sentrum av Baku. Ulovlige demonstrasjoner blir som regel raskt oppløst av politi, som ofte bruker hardhendte midler.

Den tradisjonelle opposisjonen er som sagt svak og i perioder relativt passiv. Opposisjonen selv forklarer at dette skyldes et repressivt regime som brutalt undertrykker opposisjonen.

Den tradisjonelle opposisjonens svake stilling kan ha bidratt til framveksten av en ny type opposisjon i form av islamistiske grupper og partier. Disse er ofte godt organisert, får økonomisk støtte utenfra og har en klar ideologi. De framstår som et alternativ for folk som er misfornøyd med den politiske, økonomiske og sosiale situasjonen i landet. Aserbajdsjan er i dag en sekulær stat, og de islamistiske gruppene er splittet. Det framstår derfor som urealistisk at islamistene, i hvert fall på kort sikt, skal kunne velte regimet og ta makten i landet.

INNHold

1. Innledning	6
2. En svak og splittet opposisjon med små ressurser og vanskelige kår	8
2.1 Interne forhold	8
2.2 Ytre forhold	9
2.3 Flere sentrale opposisjonspolitikere har vært i posisjon.....	10
2.4 Fokus på forsamlingsfrihet	10
2.5 Opposisjonsavisene	11
2.6 Frykt for represalier	11
2.7 Hvis opposisjonen kommer i posisjon igjen.....	12
3. Partier og koalisjoner	12
3.1 Sammenslåing av Musavat og Popular Front?	12
3.2 Public Chamber	13
3.3 Kritikk mot Public Chamber fra andre opposisjonelle	15
3.4 Kritikk mot de etablerte lederne fra yngre personer	15
3.5 Azadliq	16
3.6 Resistance Movement for a Democratic Society	16
3.7 Advisory Council of Democratic Forces (ACDF).....	17
4. Valg – samarbeid og boikott	18
4.1 Valg og valgprosess.....	18
4.2 Samarbeid ved valg (én felles presidentkandidat?)	20
4.3 Boikott eller deltakelse i valg?	21
5. Demonstrasjonene i mars-april 2011.....	22
6. Islamistene	24
7. Referanser.....	27

1. INNLEDNING

Aserbajdsjan ble en egen stat i 1991 etter å ha vært en delrepublikk i Sovjetunionen. Den første tiden var preget av kaos, ustabilitet og opptøyer. I 1993 kom Heydar Aliyev¹ til makten, og han klarte å stabilisere situasjonen.

I 2003 overtok Heydar Aliyevs sønn, Ilham Aliyev, presidentmakten, og han sitter fremdeles. Tiden under president Ilham Aliyev kjennetegnes av stabilitet og økonomisk vekst. Stabiliteten henger sammen med en konsolidering av et autoritært styre, undertrykkelse av menneskerettighetene og en elite som baserer seg på et nettverk av bekjentskaper. Disse nettverkene dominerer nær sagt alle områder i samfunnet. Opposisjonen er marginalisert og demoralisert. Det finnes få opposisjonelle medier. Innenrikspolitikken blir ikke utformet gjennom konkurranse mellom regime og opposisjon, men heller gjennom en slags intern dynamikk i de styrende organer med spredt intern maktrivalisering (International Crisis Group 2010).

Mange har kalt Aserbajdsjan et overflatedemokrati. Konstitusjonen lister opp alle de grunnleggende menneskerettighetene og frihetene, og nesten alle de demokratiske institusjonene er på plass. Men den praktiske gjennomføringen og tolkningen av lovverket er i det store og hele basert på regimets vilje og skjønn. Institusjonene blir manipulerte for å beskytte regimet mot endringer i maktforholdene og for å måtte stå til rette for maktutøvelsen (Heinrich 2011).

Styresettet er autoritært med liten grad av rettssikkerhet. Myndighetene legger hindringer i veien for opposisjonen, en opposisjon som er lite samkjørt og uten legitimitet. Valgene blir manipulert. Regimet synes per i dag å ha full kontroll, og det er få eller ingen tegn til oppmykning i det politiske klimaet. Utad opererer regimet samlet og konsistent, men innad er det visse tegn til strid (Freedom House 2012).

Den herskende eliten i Aserbajdsjan er basert på nettverk, organisert etter regionale linjer (Heinrich 2011). De to dominerende gruppene eller klanene er Nakitsjevan-klanen og Yeraz-klanen (Yerevan Azerbaijani) som er aseriere opprinnelig fra Armenia.² Disse nettverkene har dominert aserbajdsjansk politikk i tiår (Filetti 2012).³

Landet kjennetegnes av en høy grad av korrupsjon. Det er nær sagt en del av det politiske og økonomiske systemet. I en rekke sammenhenger må folk regne med å betale for å få tilgang til goder og rettigheter som i prinsippet er gratis, eller skulle koste langt mindre enn det kreves, for å unngå problemer og vanskeligheter. Ofte må

¹ Alle personnavn i notatet gjengis uten spesialtegnene som er i bruk i aserisk ortografi med latinske bokstaver. Dermed brukes A for Ə, CH for Ç, G (av og til GH) for Ğ, I for İ og İ, O for O og Ö, SH for Ş, samt U for U og Ü. Bruken av bokstaver som har en annen uttale i aserisk enn den som er vanlig i europeiske språk, skjer i tråd med hva som er vanlig i engelskspråklige kilder – her blir aserisk C tidvis gjengitt C og tidvis J, H av og til H og av og til KH, samt Q tidvis Q og tidvis G.

² Det er noe omstridt hvorvidt disse gruppene kan beskrives som klaner i den alminnelige betydningen av ordet, siden hver av dem ikke innbyrdes deler slektskap. Det dreier seg mer om personlige nettverk som ikke er bundet sammen av slektskapsbånd eller kulturelle tradisjoner (Meissner 2011).

³ Andrea Filetti er doktorgradsstipendiat i statsvitenskap ved Istituto Italiano di Scienze Umane i Firenze i Italia og del av et forskningsprosjekt ved Caucasus Research Resource Centers.

folk betale for å få eller oppnå stillinger, plasser, karakterer, kontrakter, og så videre (Meissner 2011). U.S. Department of State (2012) trekker fram politiet som en etat som er særlig korrump. Mange har vært involvert i korrupsjon. Myndighetene kan derfor enkelt slå til mot dem de ønsker å ramme ved å anklage dem for korrupsjon, fordi korrupsjon er definert som kriminalitet (International Crisis Group 2010).

Presidenten har en sterk stilling. Siden 1995 har parlamentet gradvis mistet sin kraft og uavhengighet (Heinrich 2011). Parlamentet er i dag stort sett et sandpåstrøingsorgan (Freedom House 2012).

Det største og viktigste politiske partiet i Aserbajdsjan er New Azerbaijan Party (NAP).⁴ NAP representerer interessene til de politiske og økonomiske nettverkene til klanene Nakitsjevan og Yeraz. Sammen med noen små støttepartier utgjør NAP den styrende blokken.

Domstolene er langt fra uavhengige. I viktige saker er de helt avhengig av de utøvende organer som regjeringen og presidenten. I 2011 brukte regimet domstolene i økende grad til å straffe sine opponenter, det vil si den tradisjonelle partipolitiske opposisjonen, ungdomsaktivister og religiøse ledere. Også menneskerettighetsaktivister og journalister ble trakassert og straffet (Freedom House 2012).

Rettsvesenet er korrump (Utrikesdepartementet 2012). Med penger kan man i mange tilfeller kjøpe seg en domstolsavgjørelse. Selv avgjørelser som ville gått i ens egen favør, kan man risikere å måtte betale for. Det kan synes som utfallet av en straffesak kan være avhengig av hvor mye penger en er villig til å betale, eller om en kjenner noen med betydningsfull posisjon i rettsapparatet.

En undersøkelse fra Caucasus Barometer survey for 2009, gjengitt i Forstmeier et al. (2011), viser at 53 % mener at domstolene favoriserer noen framfor andre. 19 % mener at alle blir behandlet likt.

Myndighetenes politikk er i liten grad drevet av ideologi. I den politiske retorikken er det modernisering som blir framhevet. På mange måter har da også landet blitt modernisert, blant annet innen infrastrukturen. Men en modernisering i betydningen liberalisering av samfunnslivet, er det mindre av.

Det er en sterk kopling mellom politikk og økonomi i Aserbajdsjan. Personer i politiske maktposisjoner er ofte involvert i økonomisk virksomhet. De har derfor gjerne sterke egeninteresser i status quo, eller i endringer som tjener deres egne interesser. Det kan vanskeliggjøre større økonomiske reformer.

Aserbajdsjan er et middelinntektsland som i mange år har hatt store inntekter fra olje- og gassseksport. Økonomien har i flere år vært blant de raskest voksende i verden. Næringsstrukturen er ensidig, men de senere årene har det blitt satset innen utvikling av ny teknologi, landbruk og turisme.

Aserbajdsjan er på mange måter et samfunn i frykt. I perioden etter valget i 2005 til våren 2011 var det liten aktivitet blant opposisjonen, og ingen større demonstrasjoner. Det kunne se ut som opposisjonen nærmest hadde resignert, noe som kan ha sammenheng med politiets brutale framferd for å løse opp ulovlige demonstrasjoner i forbindelse med valgene i 2003 og 2005. Etter presidentvalget i 2003 kom det til

⁴ Yeni Azərbaycan Partiyası.

store demonstrasjoner i sentrum av Baku. Mange tusen demonstrerte mot valget, gjennomføringen og resultatet. Politi og sikkerhetsstyrker ble satt inn for å oppløse demonstrasjonene. Det utartet til regulære gatekamper, der flere titalls demonstranter, journalister og politifolk ble skadet. To omkom. Mange ble arrestert, og flere fikk fengselsdommer (RFE/RL 2003). Etter valget i 2005 var det igjen store demonstrasjoner, og også denne gangen slo regimet hardt ned på demonstrantene (Freedom House 2012).

Våren 2011 ble det igjen arrangert demonstrasjoner av en viss størrelse (se kapittel 5). I januar 2013 kom det til overflaten stor sosial uro. Det var blant annet sammenstøt i Ismayilli,⁵ demonstrasjoner mot forholdene i militæret, og kjøpmenn som protesterte mot økte leiepriser. Men den tradisjonelle partipolitiske opposisjonen sto ikke bak noen av disse aksjonene. Tvert imot kan det se ut som den tradisjonelle opposisjonen ikke er i stand til å utnytte sosial misnøye og uro til sin fordel (Jarosiewicz 2013).

2. EN SVAK OG SPLITTET OPPOSISJON MED SMÅ RESSURSER OG VANSKELIGE KÅR

2.1 INTERNE FORHOLD

Det har etter hvert vokst fram et stort spekter av opposisjonspartier, men bare et fåtall har noen som helst slags innflytelse i aserbajdsjansk politikk. De aller fleste er svært små, uten særlig økonomiske ressurser, og svært lite kjent. Forskjellene mellom dem går mer på ledernes personlighet enn ulikheter i politisk ideologi. Opposisjonspartiene er stort sett sentrum-høyreorienterte, og/eller nasjonalistiske og sekulære (Heinrich 2011).

De to mest betydningsfulle opposisjonspartiene er Azerbaijani Popular Front Party⁶, her kalt Popular Front, og Musavat Party⁷, her kalt Musavat. Ali Karimli er leder av Popular Front, og har vært det siden 1993, mens Isa Gambar har ledet Musavat siden 1992.

Opposisjonen er etter begynnelsen av 2000-tallet blitt redusert til en impotent bevegelse kjennetegnet av indre stridigheter. Myndighetspersoner sier åpenlyst at det finnes ikke noen egentlig opposisjon å forholde seg til i dagens Aserbajdsjan. Den utgjør i hvert fall ikke på kort sikt noen seriøs trussel mot regimet, ifølge International Crisis Group (2010).

Det er ikke bare mellom opposisjonspartiene at det er strid, også internt har det vært strid og splittelse. Popular Front har for eksempel blitt delt i tre partier. I dette notatet

⁵ I mars 2012 var det opptøyer i Quba. Både der og i Ismayilli ble guvernøren sparket etter folkelig misnøye. Nestlederen i Musavat, Tofiq Yaqublu, og lederen av REAL, Ilqar Mammadov, ble arrestert og anklaget for å ha stått bak opptøyene i Ismayilli. Ingen av dem befant seg i byen da opptøyene startet, men ankom dagen etter.

⁶ Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası.

⁷ Müsavat Partiyası.

bruker vi Popular Front om det største av disse partiene, det partiet som også blir kalt Reform Wing of the Popular Front Party, og som fortsatt ledes av Ali Karimli. Det andre partiet er Classical Wing of the Popular Front Party, som i dag ledes av Mirmahmud Fattayev. Det tredje er Whole Azerbaijan Popular Front Party, og ledes av Gudrat Hasanguliyev. Dette siste er i dag et regjeringsvennlig parti.

International Crisis Group (2010) hevder at opposisjonen neppe kan være noen rollemodell for utviklingen av demokrati i Aserbajdsjan. Måten lederne opererer på avviker lite fra maktapparatets ledere. Partiene er personorienterte, der det enkelte parti er avhengig av personligheten til den enkelte leder. Partimøtene blir ofte sandpåstrøingsorgan for lederens avgjørelser. Partiene kritiserte beslutningen i 2009 om å oppheve begrensningen på hvor mange ganger en president kan gjenvelges.⁸ Men tre år tidligere innførte Musavat selv samme ordning, slik at lederen kan gjenvelges et ubegrenset antall ganger (International Crisis Group 2010).

2.2 YTRE FORHOLD

Mangel på enighet internt i opposisjonen har altså bidratt til å gjøre den svak og splittet. Den har hatt problemer med å overvinne intern rivalisering, og i lange perioder har den vært relativt passiv. Dels skyldes det forhold ved opposisjonen selv, men dels skyldes det også et undertrykkende regime som gjør det svært vanskelig å drive effektiv opposisjonspolitikk. Regimet har liten respekt for grunnleggende menneskerettigheter som ytringsfrihet, pressefrihet, organisasjonsfrihet, forsamlingsfrihet, osv. (Hammarberg 2010).

Myndighetene har drevet en aktiv splitt og hersk-politikk. Mange tidligere opposisjonelle har skiftet side og begynt å samarbeide med myndighetene.⁹ Andre igjen går helt ut av politikken (International Crisis Group 2010).

Regjeringen synes å ha etablert en praksis med å etablere regimetro partier med samme navn som opposisjonspartier. Hensikten kan ha vært å nøytralisere de egentlige opposisjonspartiene (Heinrich 2011). Taktikken synes å ha vært brukt særlig mot Popular Front og Musavat. Myndighetene har således etablert United Popular Front Party¹⁰ og New Musavat¹¹. I parlamentsvalget i 2005 måtte en opposisjonsleder, Eldar Namazov, konkurrere mot en annen person med samme navn i sitt distrikt (International Crisis Group 2010).

Regimet har gjentatte ganger strammet grepet overfor opposisjonen. Ett eksempel er høsten 2012 da parlamentet kraftig hevet bøtene for å delta i og organisere ulovlige demonstrasjoner som er spesifisert i § 298 i Lov om administrative forseelser (1998). Bøten for å delta i ulovlige demonstrasjoner ble hevet fra 7-13 manat (rundt 50-95 kroner) til 500-1100 manat (rundt 3600-8000 kroner). Organisatorer kan bli straffet

⁸ Formelt sett ble det arrangert en folkeavstemning før spørsmålet ble avgjort.

⁹ Opposisjonelle som samarbeider med regimet blir av og til omtalt av Aserbajdsjan-spesialister som "soft" eller "constructive" i motsetning til de såkalte "real" eller "radical".

¹⁰ Azərbaycan Birləşmiş Xalq Cəbhəsi Partiyası.

¹¹ Yeni Müsavat.

med 1500-3000 manat eller det dobbelte av det igjen, dersom de har en formell posisjon, som for eksempel leder av et politisk parti (Kazimov 2012b).¹²

2.3 FLERE SENTRALE OPPOSISJONSPOLITIKERE HAR VÆRT I POSISJON

Isa Gambar og Ali Karimli er ingen nybegynnere i aserbajdsjansk politikk. Tvert imot har de vært en del av aserbajdsjansk politikk i mange år. Gambar¹³ og Karimli hadde sentrale posisjoner da Popular Front hadde makten i landet i 1992-1993.¹⁴ Det var i denne tiden Aserbajdsjan led et militært nederlag i krigen om Nagorno-Karabakh. Det var en tid preget av stor indre uro, og med store økonomiske problemer. Et kupp i juni 1993 satte en brå stopper for Popular Front-regimet, og åpnet veien for Heydar Aliyevs gjeninntreden¹⁵ som Aserbajdsjans sterke mann. Heydar Aliyev ble formelt valgt til president i oktober 1993. Han klarte etter hvert å stabilisere situasjonen (Heinrich 2011).

Foran presidentvalget i 2003 trakk Ilham Aliyev¹⁶ fram Gambar og Karimlis fortid som maktpolitikere. Gambar og Karimli hadde forlatt sine posisjoner i vanære. Landet var utarmet, etter et korrump styre. Disse personene må ikke få komme tilbake i maktposisjon, var Ilham Aliyevs budskap. Han kjørte i valgkampen i 2003 hardt på at det ikke finnes noen reelle alternativer til den politikken Heydar Aliyev hadde staket ut (Sohbetqizi 2003).

2.4 FOKUS PÅ FORSAMLINGSFRIHET

Opposisjonen har av ulike grunner ikke nådd fram ved valg siden begynnelsen av 1990-tallet. Særlig i perioden 2006-2010 var den relativt passiv, nærmest handlingslammet, i hvert fall utad. For å komme ut av uføret, valgte opposisjonen å fokusere på og prioritere kravet om forsamlingsfrihet, inkludert retten til å demonstrere og arrangere møter i sentrum av Baku. Myndighetene og opposisjonen har lenge kranglet om hvorvidt det er tilstrekkelig bare å melde fra om en planlagt demonstrasjon, eller om det må søkes om tillatelse. Loven åpner for skjønn (Lov om fri forsamlingsrett 1998), og det førte til at myndighetene i praksis forbød enhver demonstrasjon og flere andre mindre sammenkomster etter 2005 (International Crisis Group 2010). RFE/RL (2012b) hevder at det i praksis har vært et forbud siden november 2006.

Demonstrasjoner, folkemøter og lignende kan bare avholdes på steder som på forhånd er godkjent for slik bruk. Det gjelder uavhengig av type, størrelse, formål, etc. Loven sier videre at myndighetene og arrangøren må bli enige om tid og sted (Lov om fri forsamlingsrett 1998, § 9). For Baku har myndighetene valgt ut elleve steder som de mener er egnet. Alle disse ligger i utkanten av byen. Våren 2010 var

¹² Kildene spriker en god del angående bøtenes størrelse. RFE/RL (2012d) for eksempel oppgir at den mulige boten for organisering og deltakelse i ulovlige demonstrasjoner ble hevet fra 640 til 10 000 dollar.

¹³ Gambar var først medlem av Popular Front. Han var leder av parlamentet fra mai 1992 til juni 1993. Han var også utøvende president i landet i mai-juni 1992.

¹⁴ Aserbajdsjan ble egen stat i 1991. Det nyetablerte Popular Front tok makten våren 1992. Deretter vant partiet det første valget i Aserbajdsjan etter Sovjetunionens oppløsning, og dens leder Abulfaz Elchibey ble valgt til president 7. juni 1992. Elchibey prøvde å utvikle landet i demokratisk retning (Heinrich 2011).

¹⁵ I sovjet-tiden hadde Heydar Aliyev i lange perioder flere ledende roller i Aserbajdsjan.

¹⁶ Ilham Aliyev var kandidat ved valget i 2003, og ble valgt som president.

det i praksis bare tre av de ni stedene som kunne brukes, på grunn av byggevirksomhet og lignende på de andre stedene. Myndighetene har konsekvent avvist søknader om demonstrasjoner i sentrum av byen, under henvisning til trafikkproblemer og ulempe for andre innbyggere. Dette har imidlertid ikke hindret myndighetene i å tillate friluftskonserter og andre arrangementer i sentrum av byen (International Crisis Group 2010).

I forkant av Eurovision Song Contest i Baku i mai 2012 løsnet myndighetene noe på sin restriktive praksis med å gi tillatelse til å arrangere møter. Public Chamber (se del 3.2) søkte og fikk tillatelse til utendørsmøter 8. og 22. april 2012. Men igjen måtte møtene holdes et stykke utenfor sentrum av byen. Public Chamber hevdet at møtet 22. april 2012 samlet opp mot 10 000 deltakere, mens myndighetene hevdet at tallet var ca. 1200. Det var vanskelig, for ikke å si umulig, for deltakerne å ta seg fram med offentlig transport. Bussavganger ble innstilt, minibusser gikk ikke, og drosjesjåfører nektet å kjøre til stedet for markeringen. Deltakerne ble sjekket av politi med metalledetektorer, og overvåkingspoliti filmet arrangementet (RFE/RL 2012b).

Møtet 8. april 2012 var det første offisielt sanksjonerte opposisjonsmøtet på sju år. Ali Karimli måtte innrømme at Public Chamber hadde gitt etter for myndighetenes forslag til eller anvisning av sted. Public Chamber var tvunget til å gi etter, av hensyn til deltakerne, mente Karimli, som ville ha fryktet for å bli arrestert dersom de skulle ha deltatt i en ulovlig demonstrasjon i sentrum av byen. Enkelte av deltakerne ropte slagord om at regimet måtte gå av, men uten å få gehør hos lederne til Public Chamber. Kravet vil være realistisk først når vi samler hundretusener av deltakere, sa Isa Gambar (Kazimov 2012a).

2.5 OPPOSISJONSAVISENE

Noen opposisjonspartier har sine egne aviser, for eksempel har Musavat sin Yeni Musavat. Men generelt var det flere opposisjonsaviser tidligere (Musavat, intervju november 2009). Mange opposisjonsaviser har gått over til å bli myndighetstro, mens andre praktiserer selvsensur. Det er bare avisen Azadliq som tør å kritisere myndighetene, noe som har gitt avisen gjentatte problemer (Popular Front, intervju november 2009).

Alt i alt er det lite opposisjonell journalistikk i Aserbajdsjan. Det er få opposisjonsaviser, og opplagene er svært lave. Myndighetene legger hindringer i veien blant annet gjennom prispolitikken på papir, distribusjon, og lignende. Særlig utenfor Baku kan det være store problemer med distribusjonen. De aller fleste trykkerier er kontrollert av myndighetene. Opposisjonsavisene har en svak økonomi. Det skyldes lave annonseinntekter, lave opplag og høye omkostninger. De regjeringsvennlige avisene har en uproporsjonalt stor del av annonseinntektene, siden mange bedrifter simpelthen ikke tør annonsere i opposisjonspressen av frykt for represalier fra myndighetene. Flere aviser har måttet stenge etter ileggelse av kraftige bøter (Turan Information Agency, intervju november 2009).

2.6 FRYKT FOR REPRESALIER

Det er vanskelig å ha noen sikker formening om henholdsvis opposisjonens og regimets reelle oppslutning. Meningsmålinger har ofte liten grad av troverdighet, mediene er ikke frie, og valgene er manipulerte. Generelt råder det en frykt i folket

for å bli assosiert med opposisjonen.¹⁷ I en spørreundersøkelse referert av det armenske nyhetsbyrået Arminfo svarte ca. 45 % av respondentene at de ikke var medlem av noe opposisjonsparti av frykt for represalier.¹⁸ Det er registrert i alt 55 politiske partier i Aserbajdsjan, over 2700 NGOer, 570 religiøse samfunn og 18 610 fagforeninger. Men folks kjennskap til organisasjonene er svært liten. 60-70 % av innbyggerne vet nærmest ingenting om det sivile samfunns organisasjoner. For de politiske partiene er det 40 % som ikke har noen kjennskap. Likevel gir ca. 60 % uttrykk for at de har tillit til de politiske partiene. (Tallene framgår av en måling gjort av Learning Democracy, se Arminfo 2012).

2.7 HVIS OPPOSISJONEN KOMMER I POSISJON IGJEN

Selv mange folk som er kritiske til regimet har liten tro på at en opposisjon i posisjon vil bedre folks levestandard. Noen frykter til og med det motsatte, og at det første de nye makthaverne vil gjøre, er å berike seg selv (International Crisis Group 2010).

En internasjonal organisasjon i Baku som ønsket å være anonym, uttalte i 2009 i møte med Landinfo at dersom opposisjonen skulle komme til makten i dagens Aserbajdsjan, ville det bli fullstendig kaos og anarki. 90 % av de statsansatte er gjennomkorruperte, og heller ikke opposisjonspartiene ville være istand til å få bukt med korrupsjonen i byråkratiet. Alternativet ville være at dagens opposisjon selv tilpasset seg systemet, og ble like korruperte. Det måtte nærmest en revolusjon til dersom dagens opposisjon skulle ha muligheter til å styre landet ut fra tradisjonelle demokratiske verdier og med respekt for menneskerettighetene, ifølge samme kilde. Spørsmålet er om Aserbajdsjan er klar for et demokratisk styre, og om Musavat og Popular Front er klare for å lede landet innenfor et demokratisk styresett.

3. PARTIER OG KOALISJONER

3.1 SAMMENSLÅING AV MUSAVAT OG POPULAR FRONT?

Forholdet mellom de to største opposisjonspartiene, Musavat og Popular Front, er preget av både rivalisering og samarbeid. I juli 2010 tok Isa Gambar (Musavat) til orde for å slå sammen Musavat og Popular Front straks parlamentsvalget i november 2010 var over. Gambar ga uttrykk for at han selv ville tre tilbake som leder. Han uttrykte samtidig et ønske om at det nye partiet skulle hete Musavat, altså samme navn som hans eget parti. Ali Karimli (Popular Front) uttalte at han støttet ideen. Sjansene for å lykkes var mer realistiske nå enn tidligere, mente Karimli. Etter valget i 2005, da de opptrådte som én blokk under navnet Azadliq, hadde de to partiene fjernet seg fra hverandre. Men nå var forholdene annerledes, ifølge Karimli. Han framhevet en felles fortid og felles prinsipper (Ahmedbeyli & Mammadli 2010).

¹⁷ Mange medlemmer av opposisjonspartier, og også familiemedlemmer, har mistet jobben på grunn av medlemskapet. Tap av studie plass er også en ikke uvanlig reaksjon. Noen mister leiligheten. (Noen slike forhold nevnes eksempelvis i U.S. Department of State 2012).

¹⁸ Det går ikke tydelig fram av artikkelen om respondentene eksplisitt har sagt dette, eller om det er analytikerne som tolker dette til å være årsaken.

Popular Front tok det første mer konkrete skrittet i retning sammenslåing da partiet 25. september 2010 vedtok uten betingelser å gå inn for en sammenslåing (Eurasianet 2010). Flere ga imidlertid uttrykk for skepsis og tvil. Anar Mammadli, lederen for den ikke-statlige organisasjonen Election Monitoring Centre, var blant dem som mente at en sammenslåing av partiene ikke ville bety så mye for den politiske situasjonen i landet, i hvert fall ikke på kort sikt. Det politiske klimaet, med rammebetingelsene for opposisjonen, var slik at selv en samlet opposisjon ikke ville ha sjanser til å få til endringer (Ahmedbeyli & Mammadli 2010).

Partiene ble aldri slått sammen. Det kan være mange grunner til det, men spørsmålet ble nærmest ufrivillig fjernet fra dagsorden. I og med opprettelsen av Public Chamber i desember 2010, der lederne for begge de to partiene inngikk sammen med mange andre, ble det satt en stopper for spekulasjonene om en sammenslåing (Contact 2012a).

3.2 PUBLIC CHAMBER

Civic Movement for Democracy-Public Chamber¹⁹ ble dannet 28. desember 2010. Den direkte foranledningen var resultatet av parlamentsvalget i november 2010 der den tradisjonelle “mainstream”-opposisjonen ble stående uten representanter. Ca. 80 kandidater ved valget kom da sammen for å danne en ny bred koalisjon. De ble enige om en strategi for å fremme demokratisering og en plan for konsensusbygging.

Stiftelsesmøtet valgte et utøvende, koordinerende råd bestående av ni personer. Disse var Isa Gambar (Musavat), Ali Karimli (Popular Front), Yusif Bagirzade (National Independence Party), Adil Samedbeyli (Union for a Single Azerbaijan), Panah Huseyn (tidligere uavhengig parlamentsmedlem), Mirvari Qahramanli (leder av en uavhengig oljefagforening), Vidadi Mirkamal (advokat), Annagi Gajibeyli (advokat) og Ilgar Ibrahimoglu (muslimsk leder og menneskerettighetsaktivist)²⁰ (RFE/RL 2010b).

9. januar 2012 ble et nytt koordinerende råd bestående av 17 personer valgt. Disse var Agil Samedbeyli (Association of Unified Azerbaijan), Adalat Yusubov (Classic Popular Front Party of Azerbaijan), Ali Karimli (Popular Front), Ibrahim Ibrahimli (ikke partitilknyttet politiker), Ilgar Ibrahimoglu (DEVAMM), Isa Gambar (Musavat), Kechari Nagibeyli (leder for Western Azerbaijan Society), Galandar Mukhtarli (Nationalist Democratic Party), Leila Aliyeva (politisk ekspert), Rahim Hajiyev (avisen Azadliq), Mehriban Vazir (forfatter og skribent), Mirvari Gahramanly (Committee for Protection of Oil Workers’ Rights), Panah Huseynov (tidligere parlamentsmedlem), Rafiq Manafov (Civil Solidarity Party), Rauf Arifoglu (avisen Yeni Musavat), Vidadi Mirkamal (pensjonert embetsmann i Justisdepartementet) og Zafar Guliyev (politisk ekspert) (Azeri Report 2012).

Møtet 9. januar 2012 vedtok to resolusjoner. Den ene krevde at personer som var dømt for deltakelse i demonstrasjonene 2. og 17 april 2011,²¹ måtte løslates. Den

¹⁹ Demokratiya Vətəndaş Hərəkatı-İctimai Palata.

²⁰ Ibrahimoglu er leder av Center for Protection of Freedom of Conscience and Religion (DEVAMM).

²¹ Se mer om disse demonstrasjonene i kapittel 5.

andre krevde at myndighetene måtte oppklare drapet på Rafiq Tagi²² og dømme de skyldige (Azeri Report 2012).

I januar 2012 hadde Public Chamber 450 medlemmer i 40 regioner. Disse er i hovedsak tidligere kandidater ved parlamentsvalget i 2010 (Medzhid 2012). Det er enkeltpersoner som er medlemmer av Public Chamber, ikke partier.²³ I tillegg til tidligere kandidater, har enkelte representanter for NGOer etter hvert deltatt i koalisjonens arbeid, men uten stemmerett.

Ifølge Isa Gambar skal Public Chamber arbeide for å innføre demokrati i Aserbajdsjan, og komme med alternative løsninger på landets utfordringer. Metodene skal være ikke-voldelige, og innenfor Konstitusjonens rammer.

Ett av hovedmålene for Public Chamber for 2011 var å tvinge myndighetene til dialog. Det skjedde imidlertid ikke. Myndighetene anså det tydeligvis ikke som nødvendig med en slik dialog (Contact 2012a).

Det er vanskelig å se at det har skjedd konkrete endringer i Aserbajdsjan som følge av Public Chambers arbeid. Når Public Chamber har arrangert ikke-tillatte demonstrasjoner, har de som regel blitt raskt oppløst av politiet, og mange demonstranter har blitt arrestert. Men dette sier imidlertid ikke nødvendigvis alt om i hvilken grad Public Chamber har vært en suksess eller ikke. Ali Karimli har stadig trukket fram at Public Chamber har klart å samle folk med høyst ulike meninger, og framstiller dette som en styrke. Her finnes nasjonalister, troende, ateister, venstreorienterte, høyreorienterte og menneskerettighetsforkjempere. Alle som ønsker forandring, uavhengig av politisk syn, er med oss, ifølge Karimli (RFE/RL 2012a).

Selv om de største opposisjonspartiene igjen er samlet i én koalisjon, en koalisjon som er åpen for mange ulike meninger, fortsetter rivaliseringen mellom Karimli og Gambar. Den kommer blant annet til uttrykk ved at Karimli mener at Public Chamber sitt hovedmål er regimeskifte. Gambar på sin side ønsker i større grad å fokusere på at kravet må være at presidenten skal gå av (RFE/RL 2012a). Men ved et større folkemøte i regi av Public Chamber 8. april 2012 tok også Karimli til orde for at presidenten måtte gå av. Et sted mellom fem og ti tusen deltok i arrangementet. I resolusjonen fra møtet var imidlertid kravet om presidentens avgang ikke tatt med. Den tok til orde for blant annet løslatelse av politiske fanger, frie parlamentsvalg innen utgangen av året, slutt på korrupsjon og økonomiske monopoler og 100 % lønnsøkning for lærere og leger, og dessuten en tilsvarende dobling av pensjoner (RFE/RL 2012b).

Hvorvidt alliansen vil lykkes, vil blant annet avhenge av hvordan forholdet mellom Gambar og Karimli utvikler seg. De opptrådte samlet under parlamentsvalget i 2010, men kommentatorer regner med at rivaliseringen dem i mellom gjør at begge vil stille til presidentvalget i 2013. Selv om opposisjonen skulle klare å enes og å opptre samlet, er rammevilkårene svært vanskelige, blant annet med svært begrenset tilgang

²² Rafiq Tagi hadde skrevet en kritisk artikkel om islam, noe som førte til hatske utfall på sosiale medier.

²³ I dagligtalen blir det ofte sagt at Musavat for eksempel er medlem av Public Chamber. Formelt sett er det imidlertid Isa Gambar (blant andre) som er medlem, og ikke partiet Musavat. Medlemmene er både erklærte opposisjonelle og uavhengige kandidater.

til statlig tv og problemer med å få tillatelse til å avholde demonstrasjoner og møter (RFE/RL 2010b).

Kommentatorer har pekt på at alliansen er dominert av ”den første bølgen” av opposisjonspolitikere. Det er foreløpig uvisst om ”den andre bølgen” av opposisjonelle vil slutte seg til alliansen, for eksempel personer som Eldar Namazov (RFE/RL 2010b).

3.3 KRITIKK MOT PUBLIC CHAMBER FRA ANDRE OPPOSISJONELLE

Public Chamber er den mest framtreddende av opposisjonskoalisjonene, og på mange måter den viktigste. I hvilken grad opposisjonen lykkes, er derfor i stor grad avhengig av styrken og effektiviteten til denne organisasjonen. Men enkelte opposisjonspolitikere utenfor Public Chamber har stilt seg kritiske, og mener at Public Chamber nærmest ødelegger for hele opposisjonen i landet.

Den kanskje mest kritiske personen er Sardar Jalaloglu, lederen av Democratic Party of Azerbaijan.²⁴ Han hevder at opposisjonen ikke har lyktes, og at den viktigste grunnen til det er det dårlige forholdet mellom Musavat og Popular Front, de to ledende partiene i Public Chamber. Den negative trenden for opposisjonen skyldes rivaliseringen mellom disse to partiene. De to partiene har monopolisert Public Chamber; og de små partiene må nærmest velge side mellom de to ”store”. Samtidig setter både Musavat og Popular Front seg selv over Public Chamber. Beslutninger fattet av Public Chamber er ikke interessante for de to partiene. Det som imidlertid er enda mer alvorlig, ifølge Jalaloglu, er at interessene til de to partiene settes over det som er i samfunnets interesse (Belyayev 2012). Jalaloglu har ved flere anledninger sagt at Public Chamber vil komme til å kollapse. Monopoliseringen og maktkampen gjør at Public Chamber ikke blir den samlende kraften for hele opposisjonen i Aserbajdsjan som den burde være. Aktiviteten til Public Chamber er lammet, ifølge Jalaloglu (Today.az 2012). Også Ahmed Oruj i Azadliq²⁵ har uttalt seg tilsvarende kritisk om aktiviteten til og samarbeidet mellom Musavat og Popular Front (Trend 2012).

3.4 KRITIKK MOT DE ETABLERTE LEDERNE FRA YNGRE PERSONER

I den senere tid har de etablerte partilederne Isa Gambar (født 1957) og Ali Karimli (født 1965) fått åpenlys kritikk fra nye grupper, nemlig ungdomsaktivister og enkelte opposisjonsbevegelser. Ved siden av å kritisere regimet har nå flere stilt spørsmålstegn ved Gambar og Karimli, og nærmest krevd at de bør tre til side (Sultanova 2012a).

Ungdomsaktivisten og bloggeren Emin Milli (32 år) mener at Gambar og Karimli lenge har sloss for demokratiet, men uten suksess. De bør fortsette i politikken som de erfarne politikerne de er, men ikke som ledere, ifølge Milli (Sultanova 2012a).

Andre, som den 24 år gamle forretningsmannen Aziz Shakhuseynov, hevder at opposisjonen er en opposisjon som bare avviser og fordømmer alt regimet gjør, men uten å komme med egne forslag og program (Sultanova 2012a).

²⁴ Sardar Jalaloglu er ikke med i Public Chamber.

²⁵ Ahmed Oruj er ikke med i Public Chamber.

40 år gamle Natig Jafarly, en av stifterne av REAL-bevegelsen²⁶ hevder at Gambar og Karimli er fanget i et system der de lar regimet hele tiden sette agendaen for valgkampsaker, uten å komme med egne forslag (Sultanova 2012a).

Noen mener at lederne mangler kontakt med vanlig folk. Politisk kommentator i Turan news agency, Toghrul Juvarli, mener at det ikke burde være nødvendig å arrangere små samlinger eller markeringer for å få fram med et budskap. For å komme i kontakt med folk, er det ofte tilstrekkelig å oppsøke steder der folk samles, for så å snakke direkte med folk (Sultanova 2012a).

Isa Gambar (leder av Musavat siden 1992) svarer på kritikken med å peke på at Musavat hele tiden har forsøkt å forene grupper som arbeider for reformer, men at mange av dem som kritiserer, har vist liten interesse for å delta (Sultanova 2012a).

Ali Karimli (leder av Popular Front siden 1993) mener at kritikken fra ungdomslederne ikke treffer. ”Grunnen til at vi ikke lykkes, skyldes ikke at våre beslutninger er gale, eller at vi ikke behersker ”nye” medier,” sier Karimli. Karimli hevder at årsakene er myndighetenes repressive politikk, det ikke-demokratiske klimaet i landet, og økonomiske vanskeligheter med små ressurser (Sultanova 2012a).

Noen peker på at det er lett å kritisere opposisjonslederne og de to ”store” opposisjonspartiene, men samtidig finnes det ikke noe levedyktig alternativ i dagens Aserbajdsjan (Sultanova 2012a). Det er for øvrig vanskelig å ha noen sikker formening om hvor mange som er kritiske og hvor sterk kritikken egentlig er.

3.5 AZADLIQ²⁷

Azadliq-blokken ble dannet i 2005. På stiftelsesmøtet deltok Popular Front, Musavat og Democratic Party. Det første lederskapet besto av lederne for de tre partiene, henholdsvis Ali Karimli, Isa Gambar og Rasul Guliyev (Eurasianet 2005).

Azadliq opptrådte som en koalisjon ved valget i 2005. Musavat forlot imidlertid relativt snart Azadliq etter intern uenighet i koalisjonen. Flere andre partier, blant dem National Unity Movement og National Independence Party, sluttet seg etter hvert til koalisjonen, men Popular Front sto tilbake som det eneste partiet av en viss størrelse.

I juli 2010 besto Azadliq av Popular Front og to mindre partier. Da bestemte Popular Front seg for å oppløse blokken. På det tidspunktet hadde Popular Front og Musavat konkrete planer om å danne en ny koalisjon. Den holdt sin første (ikke-sanksjonerte) aksjon i sentrum av Baku 31. juli 2010²⁸ (International Crisis Group 2010).

3.6 RESISTANCE MOVEMENT FOR A DEMOCRATIC SOCIETY

Resistance Movement for a Democratic Society ble dannet 12. januar 2012. Da kom fem opposisjonspartier sammen for å danne en ny koalisjon. Disse fem er:

- The Classical Popular Front Party, ledet av Mirmahmud Miralioglu.

²⁶ REAL står for Republican Alternative.

²⁷ Azadliq betyr frihet.

²⁸ Denne nye koalisjonen ble så formelt dannet på slutten av 2010, og det er denne som ble til Public Chamber.

- Aydinlar, grunnlagt i 2008 av Qulamhuseyn Alibeyli.²⁹
- The Open Society Party, grunnlagt i 2007 av Rasul Guliyev.
- The Liberal Democratic Party, grunnlagt i 1999. Lederen i dag er Fuad Aliyev.
- Azadliq³⁰, ledet av Ahmed Oruj.

(RFE/RL 2012a).

Det synes å være noe uklart hvilken rolle den nye koalisjonen vil få, og hvilket forhold den vil få til Public Chamber. Rasul Guliyev og Mirmahmud Miralioglu har tatt til orde for et samarbeid med Public Chamber, mens Ahmed Oruj har snakket nedsettende om både Public Chamber, Musavat og sistnevnte partis leder Isa Gambar. Gambar på sin side har uttrykt at det vil være mer hensiktsmessig om alle opposisjonskrefter heller samles i Public Chamber (RFE/RL 2012a). Alle de fem medlemmene er også med i den langt større Advisory Council of Democratic Forces.

3.7 ADVISORY COUNCIL OF DEMOCRATIC FORCES (ACDF)

Advisory Council of Democratic Forces (ACDF) ble dannet 24. august 2012. Da kom 17 opposisjonspartier sammen og dannet en ny koalisjon (Today.az 2012). Blant disse 17 er de 5 medlemmene av Resistance Movement For a Democratic Society. På stiftelsesmøtet deltok representanter fra følgende partier: Aydinlar (Gulamhuseyn Alibeyli), Open Society (Sulhaddin Akbar), Azadliq (Ahmed Oruj), Azad Azerbaijan (Hasan Hasanov), Boyuk Azerbaijan (Elshad Musayev), Secular Party Bozgurd (Shakir Ulubey), Islamic Democratic Party (Tahir Abbasli), Classic Popular Front (Mirmahmud Miralioglu), Liberal Party (Avaz Temirkhan), Liberal Democrats (Fuad Aliyev), Milli Istiqlal (Yousif Bagirzadeh), Green Party (Mais Gulaliyev), Democratic Party (Taliyar Aliyev), Popular Front (Hasan Kerimov), Civil Solidarity Party (Arif Ismayilbeyli), Umid (Bakir Hasanbeyli) og VAMBP (Gacubaba Azimov) (AzPolitika 2012).

Innmelding og utmelding av koalisjonen skjer ved at et parti melder fra til de andre. Lederskapet skal gå på omgang mellom lederne av partiene, i alfabetisk rekkefølge. Beslutningene skal være rådgivende. Democratic Party, ved lederen Sardar Jalaloglu, skal ha en egen rådgivende funksjon. Det uttalte målet for ACDF er endring av maktforholdene i landet gjennom demokratiske valg (Contact 2012b).

Kildene spriker noe når det gjelder antall medlemmer. Contact (2012b) sier at det er 12 medlemmer. Kilden lister imidlertid opp 13 partier, inkludert Democratic Party.

²⁹ Aydinlar deltok i parlamentsvalget i 2010 som en del av Karabakh-alliansen, men fikk ingen representanter.

³⁰ Dette partiet må ikke forveksles med alliansen som ble oppløst i 2010, der blant andre Musavat og Popular Front Party inngikk.

4. VALG – SAMARBEID OG BOIKOTT

4.1 VALG OG VALGPROSESS

Det avholdes regelmessige valg i Aserbajdsjan. Valg til nasjonalforsamlingen skjer hvert femte år, sist gang i november 2010. Det er direkte valg av president, også det hvert femte år, sist gang i 2008. Lokalvalg var det sist gang i desember 2009. Dessuten arrangeres det tidvis folkeavstemninger, sist gang i mars 2009.

Freedom House (2012) slår fast at ingen valg siden 1995 har vært i samsvar med internasjonale standarder for frie og uavhengige valg. Europarådet hevder at ingen valg i Aserbajdsjan siden 2001, da landet ble medlem av organisasjonen, har overholdt deres krav til frie og rettferdige valg (Agramunt & Grech 2012). Freedom House (2012) gir Aserbajdsjan dårligste karakter (7,00) på en skala fra en til sju, i en vurdering av hvor demokratisk valgprosessen er. Det har vært en gradvis tilbakegang fra 5,75 i 2003.

Et sentralt organ i forbindelse med valg, er Valgkommisjonen. Den er ansvarlig for planlegging og gjennomføring av valg. Det har i mange år stått strid om sammensetningen av kommisjonen. Den er dominert av representanter fra det styrende New Azerbaijan Party. De tradisjonelle opposisjonspartiene har ikke hatt medlemmer i Valgkommisjonen siden 2005 (Freedom House 2012). Opposisjonen har krevd å få halvparten av plassene, men uten å bli hørt (RFE/RL 2012c). Regimet har ikke tatt til følge råd fra internasjonale organisasjoner, blant andre Europarådet, om å la opposisjonen i større grad være representert i Valgkommisjonen (International Crisis Group 2010).

Ved parlamentsvalget i 2010 registrerte Valgkommisjonen til slutt 719 kandidater til de 125 plassene i nasjonalforsamlingen.³¹ 370 kandidater representerte 33 ulike partier/blokker, 320 var såkalt uavhengige, mens resten ikke ga noen informasjon om tilhørighet. De fem opposisjonsblokkene var The Democracy Bloc³², The Azerbaijani Popular Front Party/Musavat Bloc, The Karabakh Bloc³³, The Reform Bloc³⁴ og The For Human Bloc³⁵ (RFE/RL 2010a).

Som ved foregående valg, fikk opposisjonspartiene også i 2010 problemer med å få registrert sine kandidater, noe som er nødvendig for å kunne delta. The Democracy Bloc fikk registrert bare 17 av 120 potensielle kandidater. De fire øvrige opposisjonsblokkene fikk i gjennomsnitt registrert bare en av tre mulige kandidater, mens alle potensielle kandidater til det styrende New Azerbaijan Party ble registrert (Freedom House 2012).³⁶

³¹ Alle de 125 mandatene blir valgt i enkeltmannskretser. Det fører til at en allerede svak og fragmentert opposisjon blir ytterligere underrepresentert (Heinrich 2011).

³² Denne bestod av Civic Solidarity og Democratic Reforms.

³³ Denne bestod av Umid (håp), Aydynlar og Democratic Party of Azerbaijan.

³⁴ Denne bestod av Popular Front of United Azerbaijan, Adalet (Justice), Great Creation og Tekamul.

³⁵ Denne bestod av Liberal Party og Citizen and Development.

³⁶ Freedom House har hentet sin informasjon fra en rapport utgitt av Verdensbanken.

Ved presidentvalg må kandidatene samle 40 000 underskrifter fra minst 60 av totalt 125 kretser for å kunne bli registrert som kandidat (Heinrich 2011). Neste presidentvalg er for øvrig planlagt til oktober 2013.

Valgene i Aserbajdsjan er preget av irregulære forhold på en rekke områder. Staten med statsapparatets store ressurser støtter aktivt det regjerende partiet. Velgere blir truet til å stemme på regjeringspartiet, ellers kan de miste jobben. Stemmer blir kjøpt, og opposisjonen blir trakassert. Direkte valgfusk med manipulering av stemmer forekommer også. Opposisjonen med sine små ressurser har vanskeligheter med å nå ut, særlig gjennom statlig tv, der deres tid er svært begrenset (Freedom House 2012). Hver kandidat fikk ved valget i 2010 fire minutter til rådighet på statlig tv, og det ble ikke arrangert en eneste debatt på tv mellom kandidater fra ulike partier (RFE/RL 2010a). Foran presidentvalget i 2008 slapp ikke presidentkandidatene til på statlig tv. Dette førte i praksis til at den sittende presidenten ble favorisert (International Crisis Group 2010).

Freedom House (2012) sammenfatter situasjonen i Aserbajdsjan med at det er store restriksjoner på den politiske deltakelsen, mangel på reell politisk konkurranse og nærmest fravær av offentlig debatt. Dette siste har sammenheng med statens store kontroll over etermediene. Framveksten av sosiale medier har imidlertid gjort det lettere å nå fram i det offentlige rom.

Myndighetene har utenfor valgkampperioden i praksis siden 2006 nektet utendørs offentlige sammenkomster i regi av opposisjonen i sentrum av Baku. I valgkampperioden har myndighetene utpekt ett utendørs og ett innendørs sted per valgkrets der valgmøter er tillatt. I Baku ligger disse enten langt fra sentrum, eller de har bare begrenset kapasitet (RFE/RL 2010a).

Endringer i valgloven relativt tett opp mot et valg er nærmest en innarbeidet praksis. Hensikten synes å være å vanskeliggjøre valgkampen for opposisjonen. Både foran presidentvalget i 2008 og parlamentsvalget i 2010 ble den såkalte valgperioden og kampanjeperioden³⁷ kraftig avgrenset.

Aserbajdsjans to største opposisjonspartier Musavat og Popular Front fikk ved valget i 2010 for første gang ikke valgt inn en eneste representant.³⁸ Heller ikke de andre reelle opposisjonspartiene fikk noen representanter.³⁹ Det styrende partiet, New Azerbaijan Party, økte sine mandater fra 64 til 71. Resten gikk til uavhengige kandidater som står regjeringspartiet nær og til den såkalte ”soft oppositon” som i praksis er regjeringsvennlig selv om de i navnet er opposisjonspartier (Jarosiewicz 2010).

Hva er så årsakene til opposisjonens nederlag ved valget i 2010? På den ene siden kan det være uttrykk for at regimet har ytterligere styrket sitt grep. Myndighetene

³⁷ En valgperiode inkluderer perioden der kandidater kan registrere seg. Registrerte kandidater kan starte valgkampen når kampanjeperioden starter. Kampanjeperioden i 2008 og 2010 var henholdsvis 28 og 23 dager.

³⁸ I parlamentet (Milli Majlis) som satt fram til november 2010, var det til sammen 12 representanter fra opposisjonen. Det styrende New Azerbaijan Party (NAP) hadde 64 av i alt 125 representanter. Mange såkalte uavhengige eller alliansefrie representanter var enten NAP-medlemmer eller nært knyttet til NAP (RFE/RL 2010a)

³⁹ Partiet Umid regnes av enkelte kilder som et reelt opposisjonsparti, mens andre ser på det som regjeringsvennlig.

legger store hindringer i veien for demokratiske institusjoner som massemedia, og de har tett kontroll med det politiske livet inkludert valgprosessen. På den annen side kan forklaringene søkes i forhold ved opposisjonen selv. Den er svak og splittet. De arrangerte heller ingen protester i gatene, til tross for at de mente valget var manipulert. Lederne har ikke vært skiftet ut siden de kom i posisjon på begynnelsen av 1990-tallet. Noen har påpekt at det kan synes som partiene ikke forstår velgernes behov, og at de er ute av stand til å nå dem. Opposisjonen har helt sluttet å spille rollen som sikkerhetsventil for sosial frustrasjon forårsaket av det sittende regimet. Regimet på sin side bryr seg ikke engang lenger om å late som det er et demokrati, med en aktiv opposisjon (Jarosiewicz 2010).

4.2 SAMARBEID VED VALG (ÉN FELLES PRESIDENTKANDIDAT?)

Spørsmålet om samarbeid ved valg synes å ha ridd opposisjonen som en mare. Utallige forsøk har vært gjort opp gjennom årene på å stable på beina en koalisjon ved parlamentsvalg, og å samle seg om én felles kandidat ved presidentvalg.

Foran presidentvalget i 2003 ble Gambar og Karimli enige om å samle seg om én felles kandidat, og det ble Gambar. Men etter at Karimli sa han ville trekke seg, klarte ikke Gambar å komme til enighet med en annen opposisjonsleder, Etibar Mammedov, fra Azerbaijan National Independence Party. Dermed ble det ikke én samlende kandidat for opposisjonen⁴⁰ (RFE/RL 2012c). De sentrale lederne i opposisjonen møttes så i London sommeren 2003 i et forsøk på å innlede et forpliktende samarbeid. De etablerte det såkalte Union for Democratic Stability, som skulle arbeide for å fremme rettfærdige valg. De ble enige om at dersom en av opposisjonskandidatene skulle komme til en andre valgomgang, skulle de andre støtte vedkommende (Sohbetqizi 2003).

Også foran lokalvalget i desember 2009 ble det gjort forsøk på samling, men igjen kom det til full krangel og kollaps. Musavat og Umid forsøkte å samle seg i Civil Movement for Karabakh and the Republic. Rzayev & Ahmedbeyli (2009) skriver at det nærmest har blitt en tradisjon at opposisjonens koalisjoner kolliderer før valg. De bitre skilsmisene fører til at opposisjonspartiene helt glemmer regjeringen og bare angriper hverandre. Senere har for øvrig Umid beveget seg bort fra opposisjonen og sees nå av enkelte som en del av regimet (Kazimov 2012a).

Hvorvidt opposisjonen ville klare å samle seg om én kandidat ved presidentvalget i 2013, var lenge uvisst. Mange opposisjonspolitikere tok til orde for et ønske om at det var på sin plass, men samtidig var det mange som stilte seg tvilende til at det virkelig kom til å skje. Lederen for Democratic Party of Azerbaijan, Sardar Jalaloglu, var blant dem som oppfordret til samling om én kandidat, samtidig som han ga uttrykk for at han ikke trodde det ville skje. Et alternativt scenario var at det dukket opp en kjent og respektert ikke-politiker som kunne virke samlende. Mange ga uttrykk for at dette virket hypotetisk, men blant andre Eldar Namazov⁴¹ sa at hans

⁴⁰ Ilham Aliyev fikk ved valget 76,84 % av stemmene, Isa Gambar 13,97 % på andreplass, mens Etibar Mammedov fikk 2,92 % på fjerdeplass.

⁴¹ Namazov har vært rådgiver for tidligere president Heydar Aliyev, men har gått over til opposisjonen. I 2001 startet han In the Name of Azerbaijan, et sosialt forum for blant annet politisk analyse. I april 2005, før parlamentsvalget det året, var han med på å starte en koalisjon kalt New Politics som tok sikte på å være et alternativ til den tradisjonelle opposisjonen (Wikipedia 2013).

organisasjon Forum of Intelligentsia muligens kunne støtte en slik kandidat (RFE/RL 2012c).

Håndteringen av spørsmålet om én felles presidentkandidat for opposisjonen ved valget i 2013, representert ved Public Chamber, synliggjorde den indre striden i organisasjonen og blant opposisjonen for øvrig. Nestleder i Popular Front, Fuad Gahramanli, hevdet at koordineringsrådet i Public Chamber hadde vedtatt at spørsmålet om felles presidentkandidat ikke skulle diskuteres inntil videre.⁴² Lederen for Azadliq, Ahmed Oruj⁴³, mente det var en absurd situasjon når Public Chamber bannlyste diskusjon om kandidater. Grunnen var at Public Chamber fryktet indre kollaps dersom den diskuterer slike spørsmål, hevdet Oruj. Han la til at det ikke spiller noen rolle om det ble Gambar eller Karimli eller begge som ble kandidater. Lederen for Supreme Council i Musavat, Arzu Samadbayli, hevdet på sin side at Public Chamber ikke hadde gjort noe vedtak om ikke å diskutere spørsmålet om en felles kandidat (Belyayev 2012).

Den indre striden i opposisjonen kom for alvor til uttrykk da Isa Gambar på radiokanalen Azadliq sommeren 2012 uttalte at han ville stille som presidentkandidat for Musavat.⁴⁴ Uttalelsen kom tydeligvis som en overraskelse på andre opposisjonspartier. Fuad Gahramanli (Popular Front) hevdet som sagt at dette stred mot Public Chamber sitt vedtak om ikke å diskutere dette spørsmålet. Et annet medlem av Popular Front, Razi Nurullayev, presiserte at Public Chamber foreløpig ikke hadde lansert en felles kandidat, og ba Gambar klargjøre sin posisjon. Lederen for Open Society, Rasul Guliyev⁴⁵, var ikke like overrasket. Han mente om at han lenge hadde sagt at Gambar kom til å lansere seg selv om kandidat, uansett. Det at Gambar, en mann som stadig snakker om demokrati, går utenom de valgte organer i Public Chamber og Musavat, sier noe om denne mannens verdier, hevdet Guliyev. Heller ikke lederen for Citizen and Development Party, Ali Aliyev⁴⁶, mente Gambars uttalelse kom som en overraskelse. Nå må vi bare vente til Public Chamber får avklart spørsmålet, før vi kan gå videre, ifølge Aliyev (Belyayev 2012).

4. januar 2013 vedtok Musavat ved akklamasjon at Isa Gambar skal være deres kandidat ved presidentvalget i oktober 2013. Dermed var spørsmålet om én felles kandidat, utgått fra Public Chamber, avgjort. Opposisjonen klarte heller ikke denne gang å samle seg (Contact 2013).

4.3 BOIKOTT ELLER DELTAKELSE I VALG?

Mange opposisjonspartier har skiftet mellom deltakelse i og boikott av valg. Deltakelse kan lett bli sett på som samarbeid med regimet, der spillereglene aksepteres. Det synes som opposisjonen står oppe i et dilemma. På den ene siden

⁴² Spørsmålet ble aktualisert da det regjerende New Azerbaijan Party sommeren 2012 vedtok å lansere president Ilham Aliyev som sin kandidat.

⁴³ Oruj er ikke med i Public Chamber.

⁴⁴ Radioprogrammet dreide seg ikke om presidentvalget. Det er uklart om Gambar, som er en erfaren politiker, hadde planlagt å si at han var presidentkandidat for Musavat, eller om det var en mer spontan uttalelse, i en debatt som ble karakterisert som opphetet (Belyayev 2012).

⁴⁵ Rasul Guliyev er ikke med i Public Chamber. Han var da heller ikke kandidat ved parlamentsvalget i 2010.

⁴⁶ Ali Aliyev kan formelt sett være medlem av Public Chamber fordi han var kandidat ved parlamentsvalget i 2010. Men Landinfo har ikke registrert noen aktivitet fra Aliyevs side i organisasjonen.

ønsker den ikke å legitimere et valg der utfallet er forutbestemt. På den annen side risikerer den å bli ytterligere irrelevant eller marginalisert dersom den boikotter valget (International Crisis Group 2010).

I 1998 boikottet fem av de fremste opposisjonslederne presidentvalget. De satset på at det skulle føre til at det internasjonale samfunnet ville kritisere valget som udemokratisk. Det skjedde imidlertid ikke, og boikotten ble således ingen suksess (RFE/RL 2012c).

Musavat deltok i parlamentsvalget i 2005. Partiet var en del av Azadliq-blokken, og fikk valgt fire representanter. Partiet bestemte seg så for ikke å anerkjenne legitimiteten til parlamentet og ville boikotte det. Men etter at organisasjoner som Europarådet hadde erklært at de ville forholde seg til det nye parlamentet, ombestemte Musavat seg. Etter oppfordring fra Europarådet deltok så Musavat i tilleggsvalgene i elleve valgkretser i 2006⁴⁷ (Ismayilov 2006). Det oppsto etter hvert en stor grad av strid mellom opposisjonspartiene, blant annet med gjensidige beskyldninger om samarbeid med ”fienden”. Det syntes å være en dårlig kommunikasjon mellom opposisjonspartiene (International Crisis Group 2010). Popular Front på sin side reagerte helt annerledes enn Musavat på det de mente var valgjuks. Partiet nektet sine fire representanter å ta plass i parlamentet. Ett av medlemmene forsøkte å trosse påbudet, og han ble ekskludert fra partiet (Eurasianet 2010).

Ved presidentvalget i 2008 var det en delvis boikott. De sentrale opposisjonspolitikere Gambar og Karimli stilte ikke, med den begrunnelse at valget ville bli manipulert og avgjort på forhånd⁴⁸ (RFE/RL 2012c). Også ved lokalvalget i 2009 var det en delvis boikott, mens alle opposisjonspartiene valgte å delta i parlamentsvalget i 2010⁴⁹ (Freedom House 2012). Ved det siste valget deltok blant andre fem opposisjonsallianser (RFE/RL 2010a).

5. DEMONSTRASJONENE I MARS-APRIL 2011

Perioden 2006-2010 var relativt rolig på overflaten. Den tradisjonelle opposisjonen arrangerte ingen større demonstrasjoner, verken i forbindelse med valg eller ellers. Følgelig var det heller ingen voldelige massesammenstøt og massearrestasjoner. Bare enkelte ungdomsaktivister i ungdomsorganisasjoner utenom de etablerte partiene arrangerte fra tid til annen spredte aksjoner, både på nettet og i gatene.

Men våren 2011 kom det igjen til ulovlige demonstrasjoner av en viss størrelse. Flere kilder ser en sammenheng med hendelsene i Nord-Afrika og Midtøsten på den tiden,

⁴⁷ Enkelte observatører hevdet at Musavat kanskje hadde inngått en slags avtale med myndighetene. Musavat fikk for øvrig ikke en eneste representant ved disse valgene. Kritikere hevdet da at det viser at opposisjonen alltid vil tape dersom den underordner seg autoritetene (International Crisis Group 2010).

⁴⁸ İlham Aliyev fikk til slutt 88,73 % av stemmene.

⁴⁹ Det var flere tidligere prominente enkeltpersoner som valgte å boikotte valget, for eksempel lederen av Azerbaijan National Independence Party (AMİD) Etibar Mammedov og lederen av Liberal Party of Azerbaijan Lala-Shovket Gajiyeva (RFE/RL 2010a).

med den folkelige oppstanden i den såkalte arabiske våren. I en serie demonstrasjoner 11. mars, 12. mars, 2. april og 17. april 2011 samlet flere hundre demonstranter seg i gatene i sentrum av Baku med krav om demokrati og respekt for menneskerettighetene.

Demonstrasjonene ble initiert, organisert og gjennomført i et samspill mellom den tradisjonelle opposisjonen og ulike grupper av ungdomsaktivister. Også ungdomspartiene i de tradisjonelle partiene gjorde seg gjeldende.

Det hele startet med en aksjon på Internett, med en Facebook-gruppe for Great People's Day 11. mars 2011.⁵⁰ Budskapet var et krav om regjeringens avgang. Ganske snart gikk aksjonen på Internett over til en oppfordring om å delta i en demonstrasjon i gatene. Myndighetene gikk straks ut og advarte om at enhver ikke-sanksjonert aksjon ville bli resolutt oppløst. Da demonstrasjonene var i gang, grep da også myndighetene raskt inn, og organisatorene ble identifisert og fengslet. Arrangørene hadde understreket at demonstrasjonene skulle være fredelige i sin natur, men myndighetene gikk likevel voldelig fram for å oppløse dem (Amnesty International 2011).

Ca. 4000 mennesker meldte seg på som deltakere i demonstrasjonen 11. mars på aksjonens Facebook-gruppe. Rundt 100 av dem forsøkte deretter å gjennomføre en aksjon i sentrum av Baku. Allerede i dagene før 11. mars ble flere anholdt og utspurt. 43 demonstranter ble arrestert 11. mars, av dem ble 23 løslatt med en advarsel om ikke å delta i lignende demonstrasjoner. Ni personer fikk mellom fem og åtte dager i fengsel for ikke å ha fulgt politiets ordre (Amnesty International 2011).

Demonstrasjonen 12. mars var det Musavat som tok initiativet til. Musavat hadde søkt om tillatelse til å holde en markering utenfor Tabriz kino, et sted som har vært brukt til større markeringer. Myndighetene i Baku avslø søknaden, og tilbød Bibi Heybat Stadion i utkanten av byen. Musavat mente at dette var et uegnet sted og bestemte seg for å demonstrere på Fontene-plassen. Rundt 300 demonstranter samlet seg for å kreve regimets avgang. Dette var den første relativt godt organiserte protestdemonstrasjonen i Aserbajdsjan siden 2005. Igjen ble demonstrasjonen raskt oppløst, og rundt 100 demonstranter ble anholdt. 30 demonstranter fikk mellom fem og åtte dager i fengsel (Amnesty International 2011).

Demonstrasjonen 2. april, erklært som Great Day of Wrath, ble arrangert av Musavat og Popular Front Party i Public Chamber. Også denne gangen var demonstrasjonen ulovlig. Arrangørene ønsket en fredelig demonstrasjon med maksimum 3000 deltakere ved Narimanov plassen, men igjen ble det avslag og et tilbud om å bruke Bibi Heybat Stadion. Arrangørene forsøkte da å holde en demonstrasjon på Fontene-plassen i sentrum av Baku. Hundrevis av mennesker ble møtt av opprørspoliti da de nærmet seg plassen. Demonstrasjonen som hadde startet fredelig, ble etter hvert voldelig idet flere gjorde motstand mot å bli arrestert. 157 mennesker ble arrestert for organisering av demonstrasjonen.⁵¹ 60 personer fikk en administrativ dom på mellom fem og ti dager for å ha forstyrret ro og orden og motsatt seg politiets ordre. 14

⁵⁰ Dette var første gang i Aserbajdsjan at sosiale medier ble brukt aktivt for å mobilisere til større demonstrasjoner mot regimet.

⁵¹ I tillegg var 17 personer blitt arrestert i dagene før demonstrasjonen, mistenkt for å ville organisere demonstrasjonen.

personer ble høsten 2011 dømt for å ha organisert og deltatt i demonstrasjoner som forstyrret den offentlige ro og orden. De fleste ble dømt etter § 233 i straffeloven, og fikk fra 1½ til 3 år i fengsel, de fleste på grunn av hendelsene 2. april. Amnesty International (2011) anerkjente i alt 17 personer som samvittighetsfanger i kjølvannet av demonstrasjonene i mars-april 2011. I juni 2012 ble 9 av de 17 løslatt (Amnesty International 2012). Etter et nytt amnesti i desember 2012 var det to personer igjen i fengsel av de 17 (RFE/RL 2012e).

17. april, erklært som Great Unity Day, ble den siste i rekken av demonstrasjoner av en viss størrelse på den tiden. Public Chamber sto som arrangør, og igjen avsto myndighetene søknaden om å avholde en demonstrasjon på Narimanov-plassen. 85 personer ble arrestert i gatene i sentrum av Baku (Amnesty International 2011).

Protestene 11. og 12. mars var fredelige. Det samme var protestene 2. og 17. april, inntil politiet aksjonerte for å oppløse demonstrasjonene. Ulike rapporter hevder at politiet gikk hardhendt til verks. Mange ble banket opp. Flere av de pågrepne hevdet at de ble mishandlet under arrestasjonen og i politiets varetekt (Amnesty International 2011).

De ulike demonstrasjonene fikk relativt liten oppslutning. På den ene siden kan det være uttrykk for en viss sivil og politisk apati. På den annen side la politiet hindringer i veien slik at demonstranter ikke skulle nå fram til stedet for demonstrasjonene. Regimet demonstrerte klart at de var villige til å reagere raskt og resolutt. Politiets hardhendte framferd kan ha ført til at mange ikke ønsket å delta.

6. ISLAMISTENE

I den senere tid har radikale, islamske grupper gjort seg gjeldende, blant annet med å arrangere ulovlige demonstrasjoner. Når så politiet griper inn, svarer gruppene med å slå tilbake. 17. september 2012 demonstrerte grupper utenfor USAs ambassade mot filmen *The Innocence of Muslims*. Da politiet grep inn for å arrestere demonstranter, forsøkte andre grupper å hindre politiet. 5. oktober 2012 deltok rundt 200 i en demonstrasjon utenfor Utdanningsdepartementet i protest mot den uformelle bannlysningen av bruk av hijab i skoler og på universiteter.⁵² Denne gangen svarte demonstrantene på politiets framferd med treklubber. 20 politifolk ble skadet i sammenstøtene (Sultanova 2012b).

De radikale islamske gruppene har etter hvert fått stor oppmerksomhet, dels på bekostning av den tradisjonelle partipolitiske opposisjonen. Professor i islamsk historie, Altay Goyushov, mener at demonstrantenes villighet til å slå tilbake mot politiet er hovedgrunnen til den økte oppmerksomheten. De viser en ny og radikal vei for å holde myndighetene ansvarlig, ifølge Goyushov. Forskeren Arif Yunus mener at de radikale gruppene er bedre til å kommunisere sitt budskap enn det den tradisjonelle opposisjonen er. De legger vekt på å demonstrere utenfor den

⁵² Det er ingen egen lov som forbyr bruk av hijab i skolene og på universitetene, men loven om utdanning krever at elevene og studentene skal bære uniform. Fra desember 2010 har departementet insistert på en streng håndheving av påbudet. Dermed blir det indirekte et forbud mot å bruke hijab.

institusjonen de mener er ansvarlig, eller som de mener burde høre deres budskap. Dernest er budskapet alltid presist, der det klart går fram hvorfor de er samlet der de er (Sultanova 2012b).

Ali Karimli har kommentert uttalelsene med å fastholde at den tradisjonelle opposisjonen vil fortsette å stå for en ikke-voldelig linje, siden å bruke vold ville stride mot Popular Front sine prinsipper (Sultanova 2012b).

Mange religiøse ledere har hevdet at det er myndighetene selv som er skyld i konfrontasjonene. Det skyldes deres stadig mer repressive politikk med blant annet det uformelle hijab-forbudet og stengning av moskeer. Flere av dem uttrykker at de tar avstand fra bruk av vold mot politiet. Det gjelder blant andre Islamic Party (Sultanova 2012b).

I januar 2011 ble lederen av Islamic Party⁵³, Movsum Samadov, sammen med flere andre medlemmer, arrestert. Samadov hadde i sterke ordelag kritisert president Aliyev, og blant annet sammenlignet ham med en av de mest forhatte personene i den shiamuslimske historien. Han kritiserte det uformelle forbudet mot å bære hijab, korrupsjonen i landet og mangel på ytringsfrihet (Abbasov 2011a). Samadov krevde en slutt på det repressive regimet i landet. I oktober 2011 ble så sju medlemmer dømt til lange fengselsstraffer. Samadov fikk 12 år i fengsel, blant annet for terrorisme og forsøk på å styrte regimet (RFE/FL 2011).

Det er uenighet i menneskerettighetsmiljøet i Aserbajdsjan hvorvidt Samadov og de andre fra Islamic Party skal regnes som politiske fanger eller ikke. Også i Europarådet er det uenighet. Noen legger vekt på at islamistene vil styrte det sekulære regimet, innføre et islamsk styre med sharialover og er åpne for å bruke vold. Andre hevder at Samadov ble dømt for sine politiske ytringer og handlinger. (Parliamentary Assembly 2013).

9. oktober 2012 ble 22 islamister dømt til 3-13 år i fengsel. De ble dømt for høyforræderi (§ 274 i straffeloven), ulovlig besittelse av våpen (§ 228) og ulovlig besittelse av narkotika (§ 234). Saken gikk for lukkede dører. De ble anklaget for å ha samarbeidet med Irans revolusjonsgarde (kjent som Sepah) og forberedelser til terrorhandlinger. Halvparten av de dømte er fra Nardaran, 25 km nord for Baku. Alle de dømte nektet straffskyld etter § 274, men flere innrømmet delvis straffskyld etter andre paragrafer (Caucasian Knot 2012).

Elkan Shahinoglu, leder for forskningssenteret Atlas, ser en sammenheng mellom undertrykkelsen av den tradisjonelle opposisjonen og framveksten av en religiøs opposisjon. Dersom myndighetene totalt utsletter den tradisjonelle opposisjonen, vil religiøse og etnisk-politiske bevegelser vokse fram som alternativ. En sterk islamsk opposisjon er allerede blitt dannet i Aserbajdsjan (Abbasov 2011a).

Islamistene har en klar ideologi, og de er godt organisert. De får store økonomiske bidrag utenfra, i motsetning til hva de tradisjonelle opposisjonspartiene får. Men samtidig er det mye intern strid og politisk og teologisk uenighet mellom ulike grupper. Mamedov (2011) trekker fram tre grupperinger: en politisk aktiv shia-gruppe inspirert av den islamske republikken Iran, saudi-inspirerte salafist-grupper

⁵³ Islamic Party regnes for å ha sterke bånd til Iran. De står særlig sterkt i Nardaran utenfor Baku. Partiet mistet sin offisielle registrering i 1995 (Abbasov 2011b).

og tyrkisk-inspirerte misjonærgrupper. Ilgar Ibrahimoglu representerer enda en variant av shia-muslimske grupper.⁵⁴ Ibrahimoglu er tidligere leder av Juma-moskeen, sitter i koordineringsrådet i Public Chamber, er aktiv i menneskerettighetsarbeid og leder organisasjonen DEVAMM. Mamedov hevder at Ibrahimoglus appell er begrenset på grunn av hans tvetydige syn på kvinners rettigheter, manglende vilje til å fordømme det iranske regimets undertrykkelse av demokratibevægelsen i Iran og at nettstedet til DEVAMM er fylt av anti-semittisk propaganda (Mamedov 2011).

⁵⁴ 65 % av befolkningen regnes som shia-muslimer. De aller fleste synes å ha et avslappet forhold til religion, og kan ikke regnes som islamister.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Abbasov, I. (2011a, 15. januar). *Crackdown on Islamists in Azerbaijan*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/crackdown-islamists-azerbaijan> [lastet ned 2. april 2013]
- Abbasov, S. (2011b, 11. januar). Arrest of Islamic party leader puts religion in the political spotlight. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/62692> [lastet ned 2. april 2013]
- Agramunt, P. & Grech, J.D. (2012, 20. desember). *The honouring of obligations and commitments by Azerbaijan. Committee on the honouring of Obligations and Commitments by Member States of the Council of Europe (Monitoring Committee)*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <http://www.assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=19243&Language=EN> [lastet ned 2. april 2013]
- Ahmedbeyli, S. & Mammadli, S. (2010, 23. juli). *Azerbaijan opposition finally joins forces*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/azerbaijani-opposition-finally-joins-forces> [lastet ned 2. april 2013]
- Amnesty International (2011, 16. november). *The spring that never blossomed. Freedoms suppressed in Azerbaijan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra http://www.amnesty.eu/content/assets/Doc2011/azerbaijan_report.pdf [lastet ned 2. april 2013]
- Amnesty International (2012, 26. juni). *Azerbaijan crackdown on free speech continues amid activists' release*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/news/release-prisoners-conscience-azerbaijan-cannot-mask-ongoing-crackdown-freedom-speech-2012-06-26> [lastet ned 2. april 2013]
- Arminfo (2012, 23. februar). People do not join the opposition parties because of the fear of repression. *Arminfo*. Tilgjengelig fra <http://www.arminfo.am/english/regional/article/23-02-2012/01-40-00> [lastet ned 2. april 2013]
- Azeri Report (2012, 9. januar). Public Chamber thinking about changing its tone when speaking to Azeri Government. *Azeri Report*. Tilgjengelig fra http://azerireport.com/index.php?option=com_content&task=view&id=3451 [lastet ned 2. april 2013]
- AzPolitika (2012, 24. august) Demokratik qüvvələrin məşvərət məclisi yaradılıb [Rådgivende forsamling av demokratiske krefter er etablert]. *AzPolitika*. Tilgjengelig fra <http://azpolitika.com/2012/08/24/demokratik-quvv%C9%99l%C9%99rin-m%C9%99sv%C9%99t-m%C9%99t-m%C9%99clisi-yaradilib/> [lastet ned 2. april 2013]
- Belyayev, M. (2012, 3. september). Azerbaijan-2013: Will there be a single opposition candidate? *Vestnik Kavkaza*. Tilgjengelig fra <http://vestnikkavkaza.net/analysis/politics/30950.html> [lastet ned 2. april 2013]
- Caucasian Knot (2012, 9. oktober). In Azerbaijan, 22 persons, accused of collaboration with Iranian secret service "Sepah", sentenced to 3-13 years of imprisonment. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/22498> [lastet ned 2. april 2013]
- Contact (2012a, 12. januar). How to determine a single presidential candidate from the opposition? *Contact*. Tilgjengelig fra <http://www.contact.az/docs/2012/Analytics/062100002892en.htm> [lastet ned 2. april 2013]
- Contact (2012b, 5. september). A number of parties unite in advisory council. *Contact*. Tilgjengelig fra <http://contact.az/docs/2012/Politics/090500010087en.htm> [lastet ned 2. april 2013]

- Contact (2013, 4. januar). Leader of "Musavat" nominated for president. *Contact*. Tilgjengelig fra http://www.contact.az/docs/2013/Politics/010400023548en.htm#.UVBghLua_FA [lastet ned 2. april 2013]
- Eurasianet (2005, 6. november). Azerbaijan elections 2005 – party profiles. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/azerbaijan/parties/index.html> [lastet ned 2. april 2013]
- Eurasianet (2010, 27 september). Azerbaijan's two largest opposition parties consider post-election union. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/62025> [lastet ned 2. april 2013]
- Filetti, A. (2012). Why so much stability? An overview of the Azerbaijani political system. *Turkish Policy Quarterly*, 11(3), 155-164. Tilgjengelig fra http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/vol_11-no_3%20filetti.pdf [lastet ned 2. april 2013]
- Forstmeier, S., Hinz, C., Malyhina, K., Matischok, J., Pacheco, K. & Pleines, H. (2011, 11. februar). Azerbaijan's political system as assessed by country rankings. *Caucasus Analytical Digest*, 24, 10-17. Tilgjengelig fra <http://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest24.pdf> [lastet ned 2. april 2013]
- Freedom House (2012). *Nations in Transit 2012. Azerbaijan*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Azerbaijan_final.pdf [lastet ned 2. april 2013]
- Hammarberg, T. (2010, 29. juni). *Report by Thomas Hammarberg Commissioner for Human Rights of the Council of Europe. Following his visit to Azerbaijan from 1 to 5 March 2010*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1642017&Site=CommDH&BackColorInternet=FEC65B&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679> [lastet ned 2. april 2013]
- Heinrich, Andreas (2011, 11. februar). The formal political system in Azerbaijan. *Caucasus Analytical Digest*, 24, 2-5. Tilgjengelig fra <http://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest24.pdf> [lastet ned 2. april 2013]
- International Crisis Group (2010, 3. september). *Azerbaijan: Vulnerable stability*. Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/azerbaijan/207%20Azerbaijan%20-%20Vulnerable%20Stability.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/caucasus/azerbaijan/207%20Azerbaijan%20-%20Vulnerable%20Stability.pdf) [lastet ned 2. april 2013]
- Ismayilov, R. (2006, 7. februar). Musavat Party breaks with oppositions parliamentary boycott. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav020806.shtml> [lastet ned 2. april 2013]
- Jarosiewicz, A. (2010, 17. november). Elections in Azerbaijan; embarrassment for the West. *EastWeek*, 38(231). Tilgjengelig fra <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2010-11-17/elections-azerbaijan-embarrassment-west> [lastet ned 2. april 2013]
- Jarosiewicz, A. (2013, 11. februar). Protests in Azerbaijan: Hot months expected ahead of the presidential election. *Caucasus Analytical Digest*, 46, 2-4. Tilgjengelig fra http://www.academia.edu/2613132/Protests_in_Azerbaijan_Hot_Months_Expected_Ahead_of_the_Presidential_Election [lastet ned 2. april 2013]
- Kazimov, S. (2012a, 16. april). *Landmark opposition rally poorly attended*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/azerbaijan-landmark-opposition-rally-poorly-attended> [lastet ned 2. april 2013]
- Kazimov, S. (2012b, 12. november). *Azerbaijan protesters face harsh penalties*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/azerbaijan-protesters-face-harsh-penalties> [lastet ned 2. april 2013]
- [Lov om administrative forseelser] (2000, 11. juli). *Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi [Republikken Aserbajdsjans lov om administrative forseelser]*. Baku: Milli Majlis. Tilgjengelig fra <http://www.e-qanun.az/?internal=codes> [lastet ned 16. april 2013]

- [Lov om fri forsamlingsrett] (1998, 13. november). *The Law of the Republic of Azerbaijan on Freedom of Assembly*. Baku: Milli Majlis. Tilgjengelig fra http://legislationline.org/download/action/download/id/4285/file/AZERBAIJAN_FoAssembly_la_w_2012_am_en.pdf [lastet ned 4. april 2013]
- Mamedov, E. (2011, 9. august). Evaluating Islamists' strength in Baku. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/64018> [lastet ned 2. april 2013]
- Medzhid, F. (2012, 9. januar). In Azerbaijan, oppositionists who united into "Public Chamber" are ready for new protests. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/19618/> [lastet ned 2. april 2013]
- Meissner, H. (11. februar 2011). Informal politics in Azerbaijan: Corruption and rent-seeking patterns. *Caucasus Analytical Digest*, 24, 6-9. Tilgjengelig fra <http://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest24.pdf> [lastet ned 2. april 2013]
- Parliamentary Assembly (2013, 23. januar). *2013 Ordinary session. (First part). Report. Sixth sitting*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/Records/2013/E/1301231530E.htm> [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL dvs. Radio Free Europe/Radio Liberty (2003, 17. oktober). Newline - October 17, 2003. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/articleprintview/1143024.html> [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2010a, 4. november). Same procedure as every five years: Azerbaijan elects a new parliament. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/Same_Procedure_As_Every_Five_Years_Azerbaijan_Elects_A_New_Parliament/2210734.html [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2010b, 29. desember). Sidelined Azerbaijani opposition plans "Public Chamber". *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/azerbaijan_opposition_public_chamber/2262641.html [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2011, 7. oktober). Islamic Party of Azerbaijan head jailed for 12 years. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/islamic_party_of_azerbaijan_head_jailed_for_12_years/24352745.html [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2012a, 13. januar). New opposition alliance established in Azerbaijan. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/new_opposition_alliance_established_in_azerbaijan/24451007.html [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2012b, 24. april). Azerbaijani opposition steps up demands. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/azerbaijani_opposition_activist_steps_up_demands/24558869.html [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2012c, 30. juli). Azerbaijani opposition plans new wave of protests. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/azerbaijani-opposition-plans-new-wave-of-protest/24661517.html> [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2012d, 2. november). New Azerbaijani law on unsanctioned public gatherings. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/azerbaijan-protest/24758678.html> [lastet ned 2. april 2013]
- RFE/RL (2012e, 28. desember). OSCE welcomes Azeri journalists' release. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/osce-welcomes-azeri-journalists-release/24811076.html> [lastet ned 2. april 2013]
- Rzaev, S. & Ahmedbeyli, S. (2009, 30. oktober). *Bickering undermines Azeri opposition credibility*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/bickering-undermines-azeri-opposition-credibility> [lastet ned 2. april 2013]

- Sohbetqizi, N. (2003, 8. september). The opposition in Azerbaijan struggles to name unified presidential candidate. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav090903.shtml> [lastet ned 2. april 2013]
- Sultanova, S. (2012a, 17. september). Do Azerbaijan's opposition leaders face a mid-life crisis? *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/65922> [lastet ned 2. april 2013]
- Sultanova, S. (2012b, 25 oktober, endret 26 oktober). Does Baku face evolving opposition? *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/66111> [lastet ned 2. april 2013]
- Today.az (2012, 27. august). "No" future for so-called Azerbaijani Public Chamber. *Today.az*. Tilgjengelig fra <http://www.today.az/news/politics/111626.html> [lastet ned 2. april 2013]
- Trend (2012, 30. august). Azerbaijani opposition parties accuse Musavat and Popular Front Party leaders. *Trend*. Tilgjengelig fra <http://newsle.com/article/0/32063394/> [lastet ned 2. april 2013]
- U.S. Department of State (2012, 24. mai). *Azerbaijan: Country reports on human rights practices for 2011*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dliid=186330> [lastet ned 2. april 2013]
- Utrikesdepartementet (2012). *Mänskliga rättigheter i Azerbajdzjan 2011*. Stockholm: Utrikesdepartementet. Tilgjengelig fra <http://www.manskligarattigheter.se/sv/manskliga-rattigheter-i-varlden/ud-s-rapporter-om-manskliga-rattigheter/europa-och-centralasien?c=Azerbajdzjan> [lastet ned 2. april 2013]
- Wikipedia (2013). *Eldar Namazov* (sist endret 5. april 2013). Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/Eldar_Namazov [lastet ned 16. april 2013]

Muntlige kilder

- En internasjonal organisasjon. Møte i Baku 19. november 2009.
- Musavat, ved nestleder Arif Hajili. Møte i Baku 17. november 2009.
- Popular Front, ved leder Ali Karimli. Møte i Baku 17. november 2009.
- Turan Information Agency, ved Mehman Aliyev. Møte i Baku 17. november 2009.